

Sønderballe Tidende nr. 3 - Landskabsbeskrivelse

Sidst i oktober 2008 påbegyndte jeg en landskabsbeskrivelse af vores smukke område på baggrund af et geologisk kort. I min videre søgning på beskrivelser af vores smukke ejerlav, er jeg stødt på en mere omfattende beskrivelse, som lige nåede at blive udgivet af Sønderjyllands Amt i 2006 inden de lukkede og slukkede.

Sønderballe Tidende nr. 3 er derfor udelukkende et uddrag fra Sønderjyllands Amts Landskabsbeskrivelse af Sønderjyllands Østkyst – Sønderballe.....vær så god..

10. Sønderballe

Nøglekarakter

Småbakked halvø med markante skrænter ved det skovklædte Sønderballehoved. Virker meget uforstyrret og med vide udsigter over Lillebælt.

Beliggenhed og afgrænsning

Halvøen ligger mellem Genner Bugt og Diemæs Bugt ud i Lillebælt. Mod Land er afgrænsningen bakkerne ned til Hopsø op omkring gårdlandsbyen Sønderballe til Vikær Strand i nord.

Sammenfattende landskabskarakter

Halvøen er især præget af de op til 15 m høje skrænter med skov mod sydøst, de mange levende hegn diagonalt på Sønderballehovedvejen, samt landsbyen Sønderballe med flere bevaringsværdige bygninger. Fra hele området opleves kystnærheden og der er vide udsigter over Lillebælt.

Landskabets elementer består af en småbakked landbrugsflade, der hælder mod nord. Mod land er der større småbakkede markenheder og et transparent landskab og mod Sønderballehoved er der et regelmæssigt flademønster af ekstensivt dyrkede marker og linjer af levende hegn. Det betyder at landskabet til dels opleves som et mellemskalalandskab, men delvis transparent med udsigter over havet.

Sønderballe er den eneste landsby i området og lige nord for halvøen ligger campingpladsen Gåsevig temmelig synlig i kystlandskabet. Mod nord grænser området op til de store sommerhusområder for enden af Sliv Sø.

Strandenge, skoven på Sønderballe hoved og enkelte lavninger giver sammen med de mange levende hegn på den yderste del af halvøen et frodigt naturpræg, mens arealerne på den inderste del er præget af de større hegnsfattigere kornmarker, der benyttes af svinebrugene lige vest for området.

Landskabskarakterens har hovedsageligt sin kulturhistoriske oprindelse i det udskiftede jordbrugslandskab, hvor kun få gårde er udflyttet eller nyetableret. Der er enkelte fritidsbedrifter og kun få større gårde i Sønderballe.

Bebyggelsen er samlet langs vejen ned til Sønderballe og i Landsbyen.

Helhedsindtrykket er et uforstyrret og roligt kystlandskab bortset fra campingpladsen. Landskabet er generelt åbent eller transparent og overalt på halvøen er der udsigt over Lillebælt.

Landskabet vurderes som *karakteristisk* på grund af det relativt ubebyggede, frodige kystlandskab, der opleves fra hele området

Landskabstypen

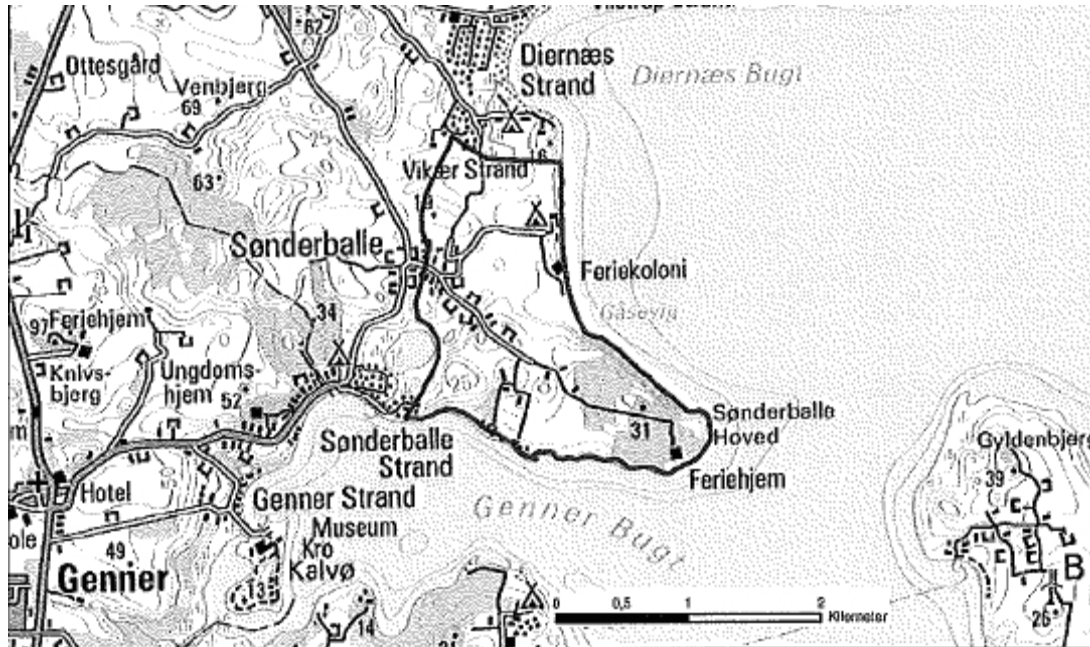
Morænelandskab(A)(halvø) med op til 15 m høje kystklinter mod Genner Bugt og mod Lillebælt.

Naturgrundlaget - geologi og terrænformer

Sønderballehalvøen består af et mod øst stigende plateau, og er formet som en moræneflade ved afsmeltning af den Ungbaltiske is.

Kystomridset er blødt afrundet af havets erosion langs bugter og næs. Der findes utilgængelige kystskrænter under stadig nedbrydning, og mindre strækninger med marine dannelser.

Jordbunden består af moræneler og enkelte ferskvandsdannelser i moser og bunden af dale. Det er forholdsvis fede lermaterialer, der er afsat i de øverste lag i forbindelse med afsmeltningen.

Område 10, Sønderballe.

Arealanvendelse

Bevoksning:

Ved Sønderballehoved ligger Sønderballe skov, der primært består af gamle bøge ud til de stejle skrænter.

Fra skoven og ned mod Sønderballe ligger der mange små markparceller med levende hegn diagonalt på vejen, ligesom der ligger en del hegn langs Dumdelunvej.

Dyrkning:

Den gl. struktur med små marklodder, heraf en del i græs, er på den sydøstlige del af Sønderballe bevaret. Mod nordvest er der større markenheder med traditionel kornavl.

Naturområder:

Enge, nedbrydningsskrænter og den gl. løvskov udgør områdets natur.

Bebyggelse:

Sønderballe der er primært en gårdlandsby der slynger sig rundt langs de snoede veje. Der ligger flere gl. bevaringsværdige gårde.

Mod nordøst ligger Gåsevig camping på skråningerne ud mod havet. Ligesom der ligger to feriekolonier, en syd for campingpladsen og en på Sønderballehoved.

Kulturhistorie:

Sønderballe nævnes første gang i 1542 og blev udskiftet i 1722. Der er sket en udflytning af gårde, men Sønderballe har stadig gårdlandsbystruktur med velholdte gårde langs en snoet bygade. I landsbyen har der ligget en købmand og en motormølle samt en lille brandstation fra 1897.

Tekniske anlæg:

Ingen udover bygningsanlæg omkring gårdene i Sønderballe.

Anden arealanvendelse:

Der ligger en ridebane med et markant hvidt hegn lige øst for Sønderballe.

Oprindelse

Landskabskarakteren har sin kulturhistoriske oprindelse i udskiftningstiden. Udskiftningen i Sønderjylland foregik ikke, som i resten af kongeriget efter en samlet plan for en hel landsby på en gang, men gradvist og tilfældigt, således at den enkelte gård fik en lang række parceller. *Sønderballe* nævnes første gang i 1542 og blev udskiftet i 1722. Der er sket en udflytning af gårde, men Sønderballe har stadig landsbystruktur med gennemgående velholdte gårde langs en snoet bygade. Efter 1950 blev den splittede jordfordeling meget uhensigtsmæssig, der foregik en omfattende omfordeling af jord og mindre brug blev sammenlagt. De seneste 50 års sammenlægninger og moderniseringer af landbrug er tydelige i landskabet, men mange levende hegn, småskove og bevoksninger omkring bygninger er dog alligevel bevaret som på den yderste del af halvøen.

Rumlige og visuelle forhold

Områdets karaktergivende elementer består af en småbakket landbrugsflade der hælder væk fra kysten mod nord. På den indre del af halvøen mod nord er der større åbne landbrugsflader med Dundelumvejen der snor sig ind over bakkerne, mens der mod Sønderballehoved og kysten er mange levende hegn, der inddeler landskabet i mindre rum.

Her kan landskabet godt opfattes som et småskala landskab, men mod Sønderballe opfattes det som mere åbent, hen mod et storskala landskab. Over det meste af halvøen er der dog udsigt til havet.

Udover campingpladsen og sommerhusområdet nord for karakterområdet opleves kyststrækningen som ubebygget, og mod øst øjnes det eneste tekniske anlæg - vindmøllen på Barsø. Mod landsbyen er der mange store gårde med enkelte markante staldanlæg og en ny ridebane, som delvis afskærms af levende hegn..

Halvøen ligger meget fredeligt og relativt ubebygget ud i Lillebælt og er omgivet af klinger og kystskov. En spadseretur langs kysten giver en *særlig visuel oplevelse*, med havet, klinerne og de frie naturkræfter.

Sønderballe ligger lavt i terrænet ind til bakkerne, der stiger over mod Knivsbjerg randmorænebakken i vest, og har en naturlig afgrænsning i denne retning. Mod øst er afgrænsningen mere diffus.

Landskabets tilstand og udviklingstendenser

Tilstand:

Landskabet er præget af stor tidsdybde. De større gårde ligger i Sønderballe og op til bakkerne vest for området. Der er ikke sket nogen nævneværdig forandring i landskabet i over 100 år. Campingpladsen og de to Lejrskoler er de eneste anlæg/bygninger i det ellers uforstyrrede landskab langs kysten. *Områdets tilstand opleves generelt som god.*

Udviklingstendenser:

I og omkring Sønderballe begynder der at skyde nye store driftsbygninger op i det gamle landsbymiljø. De større gårde i Sønderballe har vokseværk og nye store bliver placeret i og omkring gårdlandsbyen, der har mange gl. bevaringsværdige bygninger. Campingpladsen ved Gåsevig udvider mod Sønderballe.

Retlige bindinger:

Fredninger og natura 2000 områder:

Ingen

Regionplanmæssige bindinger:

Byvækst: Ingen, men Gåsevig camping har mulighed for at udvide ca. 80 m mod vest.

Skovrejsning: Arealet ligger udenfor skovrejsningsområder eller område hvor skovrejsning er uønsket.

Kystzone: Hele området er beliggende inden for Kystzonen.

Landskab: Hele området er: Område af særlig landskabelig interesse

Geologi: Klinterne ned til Gønner Bugt er: Område af særlig geologisk interesse med de blotlagte profiler

Kulturmiljø:

Sønderballe er registreret som bevaringsværdigt kulturmiljø

Kirkeindsigtsområde: Ingen

Naturområde: Enkelte mindre områder med naturinteresser og kun ganske få registrerede diger.

International beskyttelsesområde: Ingen

Fredning:

Ingen fredninger

Badestrande: Strandene er ret stenede og således ikke optimale som badestrande.

Sårbarhed og kapacitet:

Sårbarheden vurderes i relation til følgende potentielle ændringer i landskabet:

- Landbrugets fortsatte strukturudvikling
- Bebyggelse
- Byggeri i det åbne land
- Naturgenopretning

Andre ændringer som f.eks. byudvikling, sommerhusbebyggelser og nye turismeanlæg anses ikke for potentielle i området

Karakterområdet er generelt sårbart overfor etablering af nye store landbrugsbygninger, der bliver meget synlige i det kuperede landskab. Bygningernes arkitektoniske kvaliteter og vedligeholdelse af hegn og lunde bliver således afgørende for kvaliteten af det fremtidige landbrugsland. Den generelle udvikling indenfor landbruget kan forventes at bevirke, at der fremover vil blive være færre, men større bedrifter med større marker og færre levende hegn. En ekstensivering og/eller genopretning af urentable vådområder vil være med til at understøtte landskabets oprindelige klare samspil mellem naturgrundlag og udnyttelse.

Kysterne er generelt meget sårbare overfor boligbebyggelser eller driftsbygninger i det åbne land, der vil betyde at udsigterne over havet bliver afbrudt. Landskabet har dog en sådan størrelse/skala, at enkelte mindre bygninger i det åbne land vil kunne indpasses i tilknytning til eksisterende lavninger, småskove og beplantninger. Huse med havudsigt er eftertragtede og vil fortsat blive restaureret og udbygget.

Den gamle og velbevarede gårdlandsby er sårbar for nyt byggeri, som vil sløre landsbyernes oprindelige struktur og de bevaringsværdige bygninger.

De mange mindre vådområder og engarealer er sårbare over for tilgroning og afvanding. Genopretning af vådområder og enge forudsætter naturpleje.